

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝
«ԱՐԽԱՄՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ»-Ի
ՄԱԽԱՐԱՐ

Handwritten signature

Ա. ՄԻՆԱՍՅԱՆ

2016թ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԿՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ
ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

ԲՓ 96

Ձեռնարկողը՝

«Գեոինֆո» ՍՊԸ

Ք. Երևան, Գյուլիքեիսյան 35շ, բն.12

Գործունեությունը՝

**Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման պլանի
2017-2022թթ միջոցառումների ծրագրի շրջակա
միջավայրի վրա ազդեցության ռազմավարական
գնահատման հաշվեկարգություն**

«Արմավիրի, Արարատի, Շիրակի, Արագածոտնի մարզեր

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության
փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ
տնօրեն՝

Վ. Սահակյան

Առդիր եզրակացությունը՝ 8 թերթ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

թիվ ԲՓ 06

<<22>> 11 2016թ.

Ախուրյանի ջրավազանային տարածքի կառավարման պլանի 2017-2022 թթ միջոցառումների ծրագրի ռազմավարական գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ

Ձեռնարկող՝ <<Գեոինֆո>> ՍՊԸ
Փաստաթղթի տեսակը՝ Հիմնադրության փաստաթուղթ
Իրականացման վայրը՝ ՀՀ Արմավիրի, Արարատի, Շիրակի, Արագածոտնի, մարզեր՝ 6 քաղաքային և 253 գյուղական բնակավայրեր

Ախուրյանի ջրավազանային տարածքի 2017-2022թթ ժամանակահատվածի կառավարման պլանի նախագծի հիմնական նպատակն է՝ Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքում (ՋԿՏ) ջրօգտագործողների, ներառյալ՝ համայնքների, էներգետիկայի, արդյունաբերության, գյուղատնտեսության և շրջակա միջավայրի փոխկապակցված հարաբերությունների հավասարակշռումը, ինչպես նաև աջակցել ջրային ռեսուրսների կառավարման համար պատասխանատու մարմիններին և հանրությանը՝ ջրային ռեսուրսների ոլորտում որոշումներ կայացնելիս:

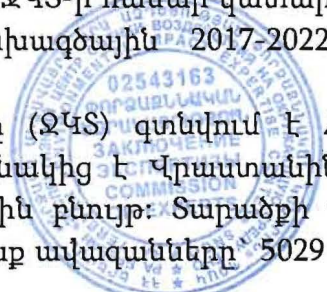
Սույն հիմնադրության փաստաթուղթը համահունչ է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրերին, կառավարման պլանի միջոցառումները մշակվել են ՀՀ ջրային ոլորտի օրենսդրության և ԵՄ ՋՇԴ-ի (Ջրի շրջանակային դիրեկտիվ) պահանջների համաձայն: Ջրավազանային կառավարման պլանի իրականացման առանցքը միջոցառումների ծրագիրն (ՄԾ) է, որը նպատակաուղղված է ջրային ռեսուրսների համար սահմանված բնապահպանական նպատակներին հասնելուն: Այն ներառում է ջրային ռեսուրսների առաջարկի և պահանջարկի վերլուծությունը, ջրային ռեսուրսների վրա ճնշումների վերլուծությունն ու ազդեցությունների գնահատումը և սույն պլանով սահմանված բնապահպանական նպատակների իրագործման համար առաջարկվող միջոցառումների ծրագիրը՝ նախնական ֆինանսական գնահատմամբ և գերակա միջոցառումների հատկորոշմամբ:

ՀՀ կառավարության որոշման սույն նախագծով հաշվարկվել են Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքի օգտագործելի ջրային ռեսուրսները, ռազմավարական և ազգային ջրային պաշարները: Ախուրյանի ՋԿՏ-ի համար կատարվել է ջրառաջարկի և ջրապահանջարկի վերլուծությունն նախագծային 2017-2022թթ. ժամանակահատվածի համար:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքը (ՋԿՏ) գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության հյուսիս-արևմուտքում, սահմանակից է Վրաստանին և Թուրքիային, իսկ վերջինիս հետ ունի նաև անդրասահմանային բնույթ: Տարածքի մեջ մտնում են Ախուրյանի և Մեծամորի (առանց Քասախի) ջրհավաք ավազանները՝ 5029 կմ²

Արարատ 1 օրինակ

Ջ. Տեշյան

ընդհանուր մակերեսով: Ախուրյանի գետավազանը ՀՀ տարածքում կազմում է Կարս-Ախուրյան անդրսահմանային գետավազանի մոտ 30%-ը:

Ջրավազանային տարածքը ներառում է 6 քաղաքային և 235 գյուղական բնակավայր, որից 134-ը՝ Շիրակի, 42-ը՝ Արագածոտնի, 64-ը՝ Արմավիրի և 1-ը՝ Արարատի մարզում են: Ախուրյանի ՋԿՏ-ում է գտնվում բնության հատուկ պահպանվող երկու տարածքներ (ԲՀՊՏ)՝ 62000 հա ընդհանուր մակերեսով՝ «Արփի լիճ» ազգային պարկը և 219,85 հա ընդհանուր մակերեսով «Որդան կարմիր» պետական արգելավայրը, որոնց գործունեության հիմնական նպատակն է էկոհամակարգերի ապահովումը: Տարածքում կան նաև բնության 25 հուշարձաններ:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ի մակերևութային ջրերը լայնածավալ օգտագործվում են տարբեր նպատակներով: Մի քանի հիմնական ջրամբարներով կարգավորվում է գետային հոսքը՝ էներգիայի արտադրության, ոռոգման և արդյունաբերական նպատակներով: Տարածքի ստորերկրյա ջրային ռեսուրսները հանդիսանում են խմելու հիմնական ու կարևորագույն աղբյուր Շիրակի և Արմավիրի մարզերի, մասնավորապես՝ Գյումրի և Արմավիր քաղաքների համար: Ստորերկրյա ջրերը կազմում են Արարատյան արտեզյան ավազանի մաս և համարվում են Հայաստանի խմելու ջրի ռազմավարական պաշար:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքի ջրային ռեսուրսները ընդամենը կազմում են 3752,7 մլն մ³, այդ թվում՝ բազմամյա բնական գետային հոսքը՝ 2593,4 մլն մ³, ստորերկրյա ջրային պաշարները՝ 1130,1 մլն մ³, բնական լճերը՝ 0,023 մլն մ³, ջրամբարների մեռյալ ծավալը՝ 28,09 մլն մ³, ձևաբծերը՝ 1,05 մլն մ³:

Բազմամյա բնական գետային հոսքը ներառում է նաև Մեծամորի գետավազանում Արաքս և Ախուրյան գետերի միախառնումից ներքև ընկած հատվածից վերցվող Հայաստանի հասանելի ջրի քանակը՝ 1114,9 մլն մ³, ինչպես նաև Ախուրյանի գետավազանի գետերի էկոլոգիական թողքը՝ 194,5 մլն մ³ և Մեծամորի գետավազանի գետերի էկոլոգիական թողքը՝ 106,0 մլն մ³:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ի ստորերկրյա ջրերի պաշարները կազմում են 1130,1 մլն մ³, այդ թվում՝ A+B կարգի ստորերկրյա ջրերի շահագործական պաշարները՝ 895,4 մլն մ³, C₁ կարգով հաստատված ստորերկրյա ջրերի շահագործական պաշարները՝ 35,1 մլն մ³ և C₂ կարգով հաստատված ստորերկրյա պաշարները կամ խորքային հոսքը՝ 199,6 մլն մ³:

Ախուրյանի ՋՏԿ-ի 2 գետավազանների (Ախուրյան, Մեծամոր) ջրային ռեսուրսների պաշարները՝ բազմամյա միջին տարեկան կտրվածքով ներկայացված են հետևյալ արժեքներով՝ օգտագործելի ջրային ռեսուրսներ՝ 3188,3 մլն մ³, ռազմավարական ջրային պաշար՝ 41,83 մլն մ³, ազգային ջրային պաշար՝ 522,54 մլն մ³:

Ախուրյանի գետավազանի տարածքը 2784 կմ² է, տարածվում է արևելքից արևմուտք 54 կմ, իսկ հյուսիսից հարավ՝ 115 կմ: Գետավազանն ունի համեմատաբար թույլ զարգացած ջրագրական ցանց, գետային ցանցի միջին խտությունը կազմում է 0.53 կմ/կմ², իսկ հոսքի մոդուլի արժեքը՝ 5 լ/վրկ կմ²: Գետային ցանցն ամբողջությամբ պատկանում է Արաքս գետի ավազանին, որն անդրսահմանային է Թուրքիայի հետ: Ավազանում ամենատարածված գոտին լեռնատափաստանայինն է:

Ախուրյանի գետավազանում ներկայումս գործում է ջրառի 62 կետ, որոնցից 36-ը՝ ստորերկրյա, իսկ 26-ը՝ մակերևութային աղբյուրներից են: Ստորերկրյա ջրերի գերակշիռ մասը օգտագործվում է խմելու-կենցաղային նպատակով: Ախուրյանի ավազանում գետային հոսքի քանակական մոնիտորինգ իրականացվում է 11 գետային և 2 լճային ջրաչափական դիտակետերում՝ Արփի լճի և Ախուրյանի ջրամբարների վրա: Տարբեր տարիների Ախուրյանի ավազանում գործել է հիդրոլոգիական 29 դիտակետ:

Մեծամորի գետավազանի ընդհանուր մակերեսը 2245 կմ² է, առավելագույն ձգվածությունը արևելքից արևմուտք 61 կմ է, իսկ հյուսիսից հարավ՝ 52 կմ: Գետային ցանցն Արաքսի ավազանի մաս է կազմում, ունի բացառապես ստորերկրյա սնում:

Ավազանն ունի թույլ զարգացած ջրագրական ցանց, գետի երկարությունը 38 կմ է, գետային ցանցի խտության միջինը կազմում է 0,4 կմ/կմ², իսկ հոսքի մոդուլի արժեքը՝ 9,6 լ/վ.կմ²: Մեծամորի ավազանում գետային հոսքի քանակական մոնիտորինգ իրականացվում է ջրաչափական 3 դիտակետում, մինչդեռ տարբեր տարիներին գործել է 6-ը: Գետավազանում իրար են հաջորդում կիսաանապատայինից մինչև բարձր լեռնային ալպյան և նիվալ գոտիների լանդշաֆտները:

Մեծամորի գետավազանում ներկայումս ջրառ է կատարվում 121 կետից, որոնցից 104-ը՝ ստորերկրյա, իսկ 17-ը՝ մակերևութային աղբյուրներից: Մեծամոր գետի ավազանում ստորերկրյա ջրերն օգտագործվում են խմելու, ձկնաբուծության և ոռոգման նպատակներով:

Ախուրյանի գետավազանում միակ խոշոր բնական լիճը Արփին լիճն է, որը վերափոխվել է լիճ-ջրամբարի: Լճից սկիզբ է առնում Ախուրյան գետը: Ջրամբարի ջրերը օգտագործվում են ոռոգման և Գյումրիի ՀԷԿ-ի համար էներգիայի արտադրության նպատակներով: Մեծամորի ավազանում շատ են փոքր լճերը, համեմատաբար մեծերից են Մեծամորը (Ակնալիճ, Այրր) և Ավազահանքի լճերը: Լիճն ունի արհեստական ծագում, սնվում է ստորերկրյա՝ 200-250 լ/վ ընդհանուր ելքով աղբյուրներից և օգտագործվում է Արարատյան դաշտի հողերի ոռոգման նպատակով: Ախուրյանի գետավազանում գործում են 9 ջրամբարներ, իսկ Մեծամորի ավազանում՝ 21-ը: Ջրամբարների ջուրն օգտագործվում են տարբեր նպատակներով:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքում Ախուրյանի և Մեծամորի գետավազաններում էական ճնշումների բացահայտման և բնապահպանական նպատակների սահմանման նպատակով ՋԿՏ-ում վերլուծության են ենթարկվել ճնշում-ազդեցությունները, հնարավոր ռիսկերը, աղտոտման կետային և ցրված աղբյուրները, հիդրոմորֆոլոգիական փոփոխությունները և գնահատվել է Ախուրյանի ՋԿՏ մակերևութային ջրային մարմինների քիմիական, կենսաբանական և հիդրոմորֆոլոգիական կարգավիճակները: Արդյունքների հիման վրա Ախուրյանի և Մեծամորի գետավազանների մակերևութային ջրային մարմինները դասակարգվել են ըստ՝ քիմիական, կենսաբանական և հիդրոմորֆոլոգիական կարգավիճակների:

Քիմիական որակի տարրերի կարգավիճակը գնահատվել է՝ հիմնվելով 2011-2013թթ. ընթացքում հավաքագրված մոնիտորինգի տվյալների, ինչպես նաև դաշտային ուսումնասիրության արդյունքների վրա:

Կենսաբանական որակի տարրերի կարգավիճակի համար օգտագործվել է արագ կենսաբանական գնահատումը, որի հիմքում ընկած է բենթոսային մակրոանոդնաշարավորների համակեցությունների տվյալները:

Հիդրոմորֆոլոգիական որակի տարրերի կարգավիճակը գնահատվել է՝ հիմնվելով ԵՄ «Անդրսահմանային գետերի կառավարման II փուլ՝ Քուր-Արաքս գետավազան. Հայաստան, Վրաստան, Ադրբեջան» ծրագրի շրջանակներում մշակված արդյունքների վրա:

Մակերևութային և ստորերկրյա ջրային մարմինների համար շրջակա միջավայրի որակի կամ բնապահպանական նպատակների սահմանումը գետավազանային կառավարման պլանավորման գործընթացի հիմնական քայլն է: Այն նպատակաուղղված է բոլոր տարանջատված ջրային մարմինների համար «լավ» էկոլոգիական կարգավիճակի ապահովմանը ու պահպանմանը, ինչպես նաև ԲՀՊՏ-ների համար սահմանված հատուկ պահանջների կատարմանը՝ ԵՄ ՋՇԴ-ին համահունչ մշակված պահանջներին համապատասխան:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում գյուղատնտեսությունը համարվում է տնտեսության առաջնային ճյուղերից մեկը: Ոռոգման ենթակառուցվածքների վատթար վիճակի պատճառով ջրակորուստները ցանցում կազմում են մոտ 50%, ինչի պատճառով Ախուրյանի ՋԿՏ-ի

ստորին հատվածում (Մեծամորի գետավազանում) շուրջ 18000 հա գյուղատնտեսական նշանակության ոռոգելի հողեր չեն մշակվում:

2016 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ Ախուրյանի ՋԿՏ-ում գործում են 85 ձկնային տնտեսություններ, տարեկան 157,3 մլն մ³ թույլատրված ջրօգտագործմամբ և 141,6 մլն մ³ թույլատրված հետադարձ հոսքով: Ջրառը հիմնականում իրականացնում են 176 ստորերկրյա բարձրորակ ջրաղբյուրներից: Արմավիրի մարզում ձկնային տնտեսությունների ջրառն իրականացնում են Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրատար հորիզոններից, իսկ հետադարձ ջրերը վերադարձնում են մակերևութային ռեսուրս (Մեծամոր և Արաքս գետեր):

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ներկայումս գործում են 12 ՓՀԷԿ-եր, որոնք կարող են զգալի ճնշում գործադրել ջրային ռեսուրսների վրա: Ամենահզորը Գյումրի ՀԷԿ-ն է, որն աշխատում է 6,4 մ³/վ հաշվարկային ելքով, իսկ Արմավիրի մայր ջրանցքի վրա ամենահզոր ՓՀԷԿ-ն աշխատում է 22 մ³/վ հաշվարկային ելքով:

Ներկայումս Մեծամորի գետավազանում ստորերկրյա ջրառի թույլտվությունների քանակը շուրջ 6 անգամ գերազանցում է մակերևութային ջրառի քանակին՝ պատճառը վերջին տարիներին Արարատյան դաշտի խորքային շերտերից հանված ստորերկրյա ջրերի օգտագործվումն է ձկնաբուծության և ոռոգման նպատակներով, ինչը անմիջական ազդեցություն է թողնում շրջակա միջավայրի վրա:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքում ջրային ռեսուրսների բարելավումն ըստ ոլորտների տալու նպատակով գետավազաններում կանխատեսվել է ջրառաջարկն ու ջրապահանջարկը՝ կառավարման պլանավորման առաջին վեցամյա ժամանակահատվածի համար: Կանխատեսվող ջրառաջարկը գնահատվել է՝ հաշվի առնելով գետավազաններում տնտեսական զարգացման միտումները և կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա: Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքում կանխատեսված ջրառաջարկի և ջրապահանջարկի համադրությամբ գնահատվել է ջրավազանում ջրային ռեսուրսների դեֆիցիտը կամ պրոֆիցիտը՝ 2016 թվականից մինչև 2022 թվականը: Ստորև բերվում են Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքում ջրառաջարկի և ջրապահանջարկի միտումներն ըստ ջրօգտագործման ոլորտների

Գետա- նուն	Ջրօգտագործումն ըստ ոլորտների	Ջրաքանակը, մլն. մ ³						
		2016թ.	2017թ.	2018թ.	2019թ.	2020թ.	2021թ.	2022թ.
Ախուրյանի ՋԿՏ	Խմելու- կենցաղային	154,1	152,5	150,8	149,3	147,7	146,2	144,6
	Ոռոգում	1343,3	1365,9	1388,6	1411,5	1434,6	1457,5	1481,1
	Արդյունաբե- րություն	40,7	42,2	43,7	45,2	46,7	48,2	49,8
	Ձկնաբուծություն	157,3	157,3	157,3	157,3	157,3	157,3	157,3
	Հիդրոէներգե- տիկա	220,7	218,0	215,4	212,7	210,1	207,4	204,8
	Ընդամենը ջրա- պահանջարկը	1916,1	1935,9	1955,8	1976,1	1996,4	2016,7	2037,5
	Ջրառաջարկը	3188,3	3171,9	3155,3	3138,9	3122,3	3105,9	3089,5
	Դեֆիցիտը/ պրոֆիցիտը	1272,2	1236,0	1199,5	1162,8	1125,9	1089,2	1052,0

Ջրառաջարկի և ջրապահանջարկի համադրությունը ցույց է տալիս, որ հաշվարկային ժամանակահատվածում ջրառաջարկի դիֆիցիտ չի առաջանա:

Կանխատեսվող կլիմայի փոփոխության պայմաններում ջրի հեռանկարային պահանջարկի աճի բավարարման համար Ախուրյանի ՋԿՏ-ում նախատեսվում է կառուցել երկու նոր ջրամբարներ՝ Սելավ-Մաստարա, որը տեղակայվելու է Արմավիրի մարզի Մյասնիկյան համայնքում՝ Սելավ-Մաստարա գետի վրա: Մեկ այլ ծրագիր կապված է մասամբ կառուցված Կապսի ջրամբարի վերականգնման հետ: Նախատեսվում է ջրամբարը վերականգնել ջրի ցածր մակարդակով՝ ապահովելով 6 մլն.մ³ տարողունակություն և ոռոգման ջրի ինքնահոս մատակարարում:

Նախագծում Ախուրյանի ՋԿՏ-ի համար գնահատվել և վերլուծվել են հնարավոր ռիսկերը և ազդեցությունները տարբեր տնտեսական գործունեություններից:

Թափոնների կառավարմանն առնչվող հիմնահարցերը մնում են առաջնային ու արդիական, քանի որ բացակայում են սանիտարահիգիենիկ, քաղաքաշինական պահանջներին համապատասխան կենցաղային թափոնների աղբավայրերը: Ներկայումս ՋԿՏ-ի տարածքում շաքարի գործարանի արտադրական և հեղուկ թափոնների հեռացման և կուտակման վայրն անհայտ է և գործարանի արտադրական հոսքերն առանց նախնական մաքրման հեռացվում են ջրային ռեսուրսներ, ինչը հանդիսանում է ստորերկրյա ջրերի և շրջակա տարածքների աղտոտման աղբյուր:

Գնահատվել է նաև ավազանի կոմունալ-կենցաղային կեղտաջրերի ներգործությունը ջրային ռեսուրսների որակի վրա: Համաձայն արդյունքների՝ աղտոտման կետային աղբյուրներից կենցաղային կեղտաջրերն էական ճնշում են գործադրում Ախուրյանի գետավազանի ջրային ռեսուրսների վրա: Ախուրյանի գետավազանում արդյունաբերական կազմակերպությունների մեծ մասը գտնվում է Գյումրի քաղաքում և արտադրական կեղտաջրերը ներկայումս թափվում են Գյումրի քաղաքի կոյուղու ցանց, իսկ Մեծամորի գետավազանում որպես կենցաղային կեղտաջրերի էական ճնշումների աղբյուրներ դիտարկվում են Արմավիր, Մեծամոր և Թալին քաղաքները, որոնցում գործող կոլեկտորում կոյուղաջրերն առանց մաքրման արտահոսվում են բաց ջրային մարմիններ:

Աշոցքի տարածաշրջանի երկաթի և մոլիբդենի հանքաքարի պաշարները ևս էական ճնշում են գործադրում Ախուրյան գետի Աշոցք վտակի վրա, իսկ Կարկաչուն գետի վրա էական ճնշում են հանդիսանում շինանյութերի արդյունահանումն ու մշակումը:

Անասնապահությունը ևս էական ճնշում է գործադրում Ախուրյանի ՋԿՏ ջրային ռեսուրսների որակի վրա:

Մեծամորի գետավազանում շինանյութերի, հիմնականում՝ տուֆի, անդեզիտաբազալտների, պեռլիտային ավազների և խարամների արդյունահանման աշխատանքները (թվով 50 հանքավայրերի շահագործումը) և Արմավիրի արդյունաբերական կեղտաջրերի արտահոսքերը (0.015 մ³/վ) Մեծամոր գետի ջրի որակի վրա էական ազդեցություն չունեն: Հետազոտությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ գետավազանի ջրի որակի վրա ԱԷԿ-ը ևս ազդեցություն չունի:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում կոշտ թափոններն ունեն որոշակի լոկալ ազդեցություն գետավազանի ջրի որակի վրա, սակայն չի կարող համարվել էական: Ախուրյանի ՋԿՏ-ում օգտագործված ազոտական պարարտանյութերը և գերարածեցումը ևս էական ճնշում չեն գործադրում ջրավազանի գետերի ջրի որակի և ՋԿՏ-ի ջրային մարմինների վրա:

Ախուրյանի գետավազանում ձկնարտադրությունը ճնշում չի գործադրում գետավազանի մակերևութային և ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների քանակի և որակի վրա, քանի որ ձկնային տնտեսությունների կողմից իրականացվող ջրառը գետավազանում կազմում է ընդհանուր ջրառի 1,9%-ը: Սակայն Մեծամորի գետավազանում ձկնարտադրության նպատակով ջրառը զգալի ճնշում է գործադրում Մեծամոր գետի, ինչպես նաև ստորերկրյա, մասնավորապես՝ գետավազանի Արմավիրի և Վաղարշապատի տարածաշրջաններում, և մակերևութային ջրերի վրա:

Ախուրյանի և Մեծամորի գետավազաններում արդյունաբերական նպատակներով ջրօգտագործումը նույնպես էական հիդրոմորֆոլոգիական ճնշում չի գործադրում ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների վրա, քանի որ իրականացվում է փոքր ծավալներով (տարեկան 36,8 մլն. մ³): Անմիջապես գետերից ջրառ իրականացնող պոմպակայանների և ջրանցքների գլխամասային ջրընդունիչ կառուցվածքները ևս էական ճնշում չեն գործադրում և չեն ազդում գետերի մորֆոլոգիայի և հիդրոլոգիական ռեժիմի վրա:

Ելնելով ճնշում-ազդեցություն վերլուծության արդյունքներից Ախուրյանի ՋԿՏ-ում տարանջատվել են 61 մակերևութային ջրային մարմիններ, որոնցից.

- 26-ը բնական ջրային մարմիններ են, որոնք ռիսկային չեն
- 10-ը ռիսկային ջրային մարմիններ են,
- 4-ը հնարավոր ռիսկային ջրային մարմիններ են,
- 13-ը արհեստական ջրային մարմիններ են, ներառյալ՝ 12 ջրանցք ու լճակների 1 խումբ,

- 8-ը խիստ փոփոխված ջրային մարմիններ են (ջրամբարներ):

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում հատկորոշված ռիսկային ջրային մարմինների ընդհանուր երկարությունը 111 կմ է, որը կազմում է ամբողջ գետային ցանցի երկարության մոտ 12%-ը, իսկ հնարավոր ռիսկային ջրային մարմինների ընդհանուր երկարությունը 32,6 կմ է և կազմում է ամբողջ գետային ցանցի երկարության 3,5%-ը):

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում հատկորոշվել և նախապես բնութագրվել է 9 ստորերկրյա ջրային մարմիններ, որոնք բացառությամբ հանքային ջրերի հանքավայրերի, օգտագործվում են խմելու, գյուղատնտեսական և/կամ արդյունաբերական նպատակներով ջրամատակարարման համար 10 մ³/օր ընդհանուր ջրառով: Հանքային ջրերը նախատեսվում է օգտագործել շշայցման և բուժիչ նպատակներով:

Կառավարման պլանը ներառում է հիմնական միջոցառումներ, որոնք նպատակաուղղված են ջրային մարմինների կարգավիճակի վատթարացման կանխարգելմանը, ջրային մարմիններում ջրի կարգավիճակի փուլային բարելավմանը և պահպանմանը, ջրօգտագործման տեսակետից ջրերի կառավարման բարելավմանը (թույլտվություններ, լիցենզիաներ), ինչպես նաև լրացուցիչ միջոցառումներ, որոնք հիմնված են գետավազանային կառավարման պլանների մշակման ընթացքում հատկորոշված բացերի վրա և նպատակաուղղված են մոնիտորինգի, ազգային օրենսդրության և անձնակազմի տեխնիկական կարողությունների կատարելագործմանը՝ ապագայում ԵՄ ՋՇԴ-ին համահունչ կառավարման պլանների իրականացումն ապահովելու նպատակով: Հիմնական միջոցառումները ներառում են՝

- Գյումրիի և Արմավիրի ազլոմերացիաներում կեղտաջրերի մաքրման կայանների կառուցում, ինչպես նաև մաքրման կայանների կառուցում ազլոմերացիաներից դուրս

- Գյուղատնտեսության վարման օրինակելի մեթոդների կիրառում

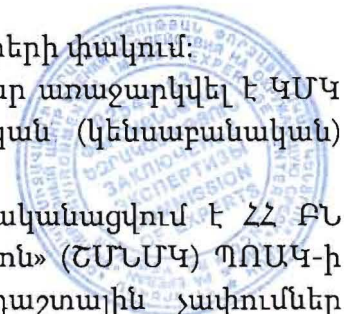
- Գետի վերականգնում (Ախուրյան գետի 11 կմ երկարությամբ հատվածում գետի բնական պայմանների վերականգնում)

- Արդյունաբերության ոլորտում լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների ներդրում

- Լքված և ապօրինի օգտագործվող ստորերկրյա ջրերի հորերի փակում:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում յուրաքանչյուր ազլոմերացիայի համար առաջարկվել է ԿՄԿ հզորությունները, առաջնային (մեխանիկական) և երկրորդական (կենսաբանական) մաքրման մեթոդները:

Հայաստանում մակերևութային ջրերի մոնիտորինգն իրականացվում է ՀՀ ԲՆ «Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիտորինգի կենտրոն» (ՇՄՆՄԿ) ՊՈԱԿ-ի կողմից: Ախուրյանի գետավազանում ջրի նմուշառում և դաշտային չափումներ

կատարվում է 10 դիտակետերից, որոնցից երկուսը գտնվում են ջրամբարների վրա (Ախուրյանի ջրամբար և Արփի լիճ), իսկ Մեծամորի գետավազանում ջրերի քանակական մոնիտորինգ իրականացվում է ջրաչափական 4 դիտակետերում, որոնցից մեկը՝ Արաքս գետի վրա: Ախուրյանի ավազանի երկու միջսահմանային դիտակետերից (Ախուրյանի գետաբերան և ջրամբար, որոնք գտնվում են հայ-թուրքական սահմանին) տարեկան կատարվում է 12 նմուշառում (ամեն ամիս), իսկ մնացած ութ դիտակետերից՝ տարեկան ութական նմուշառում և չափումներ:

Մակերևութային ջրերի որակի գնահատումը ՀՀ տարածքում կատարվում է որակի քիմիական ցուցանիշների հիման վրա: Հիդրոկենսաբանական և հիդրոմորֆոլոգիական գնահատում չի իրականացվում համապատասխան մոնիտորինգի և տվյալների բացակայության պատճառով:

ՀՀ ջրային ռեսուրսների քանակական և ռեժիմային դիտարկումներն ու ուսումնասիրություններ իրականացվում են ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության «Հայպետհիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Ախուրյանի գետավազանը սպասարկում է Գյումրի հիդրոլոգիական կայանը, իսկ Մեծամորի գետավազանը՝ Քասախ-Մեծամոր (Սևջուր) հիդրոլոգիական կայանը:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում կենսաբանական մոնիտորինգ չի իրականացվում:

Առանձին մակերևութային ջրային մարմինների համար էկոլոգիական հոսքի մեծությունները սահմանվում են տարեկան և ամսական կտրվածքներով՝ էլնելով ջրային մարմնի հիդրոլոգիական, հիդրոմորֆոլոգիական, հիդրոքիմիական և հիդրոկենսաբանական առանձնահատկություններից:

Տարանջատված մակերևութային և ստորերկրյա ջրային մարմինների համար սահմանված բնապահպանական նպատակները, ներառյալ՝ Ախուրյանի ՋԿՏ-ի ԲՀՊՏ-ների համար սահմանված հատուկ պահանջները, սահմանվել են ԵՄ ՁՇԴ ծրագրի շրջանակներում (ունենալ համահունչ «Արփի լիճ» ազգային պարկի կառավարման պլան մինչև 2021 թ. և ապահովել կառավարման պլանով սահմանված պահանջների կատարումը մինչև 2027 թ.):

Միջոցառումների ծրագիրը ևս մշակվել է հիմնվելով ԵՄ ՁՇԴ ջրավազանի էլակետային պայմանների և մակերևութային ու ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների վրա մարդածին ազդեցությունների վերլուծություններից և սահմանում է այն գործողությունները և կանոնակարգող մեխանիզմները, որոնք պետք է իրականացվեն Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ջրի լավ կարգավիճակն ապահովելու համար: Այդ միջոցառումները ներառում են՝

- Ախուրյանի ՋԿՏ-ում մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի մոնիտորինգի նոր, համապարփակ համակարգի մշակում,
- Աղետների կառավարման պլանի մշակում,
- Մակերևութային ջրային ռեսուրսների էկոլոգիական և քիմիական կարգավիճակի, ինչպես նաև ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների քանակական և քիմիական կարգավիճակի գնահատման նոր համակարգերի մշակում,
- Ախուրյանի ՋԿՏ-ում փաստացի ջրօգտագործման կենտրոնացված, առցանց վերահսկման համակարգի փուլային ներդրման ծրագրի մշակում,
- Ախուրյանի ՋԿՏ-ում տրամադրված ջրօգտագործման թույլտվությունների պայմանների վերանայում և իրավական բարելավում:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման պլանի միջոցառումների ծրագրում ամփոփվել են նաև իրականացման ժամկետները և պատասխանատու կազմակերպությունները:

Միջոցառումների իրականացման ծախսերի նախնական արժեքը գնահատվել է 30908,04 մլն. ՀՀ դրամ (որի մեջ մտնում են նաև միջազգային դոնոր

կազմակերպությունների և մասնավոր կազմակերպությունների կողմից հատկացվող միջոցները): Ախուրյանի ՋԿՏ-ի գետավազանային կառավարման պլանի միջոցառումների ծրագրից ընտրել և ֆինանսավորել է 5 պիլոտային ծրագրի իրականացումը, այդ թվում՝ ավտոմատ չափիչ սարքավորումներով հագեցում, հիդրոլոգիական և ստորգետնյա մոնիթորինգի հսկողություն, ջրօգտագործման թույլտվության պայմանների բարելավում և այլն:

Փաստաթղթի փորձաքննության փուլերում ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ՀՀ Արմավիրի մարզպետարանում 2 ամգամ (21.07.2016թ և 04.11.2016թ.) անցկացվել են հանրային քննարկումներ, որոնց ընթացքում հիմնադրությաին փաստաթղթում առաջարկվող դրույթները մասնակիցների կողմից արժանացան հավանության:

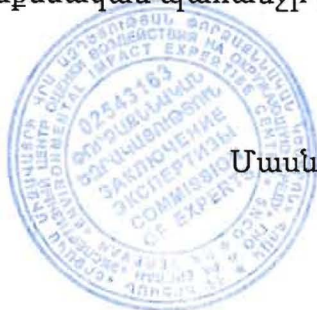
Եզրահանգում: Ամփոփելով հաշվետվության գնահատման և փորձաքննության արդյունքները պետք է նշել, որ ծրագրի իրականացումը կունենա կարևոր ռազմավարական նշանակություն: Այն կարող է նպաստել Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ջրային ռեսուրսների նպատակային օգտագործմանը և արդյունավետ կառավարմանը: Հիմնադրությաին փաստաթղթի գործողության ընթացքում Ախուրյանի ՋԿՏ-ում մակերևութային, ինչպես նաև ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների էկոլոգիական իրավիճակի մոնիթորինգի միջոցով կգնահատվեն և կբացահայտվեն ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական և այլ փոփոխությունները, իսկ արդյունքները հիմք կհանդիսանան կանխարգելիչ գործողությունների կիրառման համար:

Փորձաքննական պահանջ

Հիմնադրությաին փաստաթղթի շրջանակներում նախատեսվող գործունեությունների ծրագրային և նախագծային փաստաթղթերը՝ մինչև իրականացումն անհրաժեշտ է ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ներկայացնել ՀՀ բնապահպանության նախարարություն՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

<<Գեոինֆո>> ՍՊԸ կողմից շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ներկայացված Ախուրյանի ջրավազանային տարածքի կառավարման պլանի 2017-2022 թթ միջոցառումների ծրագրի ռազմավարական գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ տրվում է դրական եզրակացություն՝ վերը նշված փորձաքննական պահանջի պարտադիր կատարման պայմանով:

Մասնագետ՝

Հ. Մկրտչյան